

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією
Протокол № 1
«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне, лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомо-гістологічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	Закінчення іменників чоловічого роду III відміни у Nom. sing. і варіанти цих закінчень у Gen. sing. Винятки з правила про рід. Латинські назви м'язів за їхньою функцією. Моделі утворення і способи перекладу
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

У системі латинських відмін третя відміна найбільш поширена і разом з тим складна, оскільки при визначенні роду іменників III відміни потрібно знати не лише закінчення Nom. Sing., але й також враховувати характерні закінчення основи в Gen.Sing., які виступають індикатором роду іменника.

Складність третьої відміни порівняно з іншими латинськими відмінами полягає в тому, що залежно від закінчення основи усі іменники III відміни можуть належати до одного із трьох типів: приголосного, голосного, мішаного, які зумовлюють наявність (відсутність) певних особливостей при відмінюванні.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ

Знати:

- формальні ознаки іменників III відміни;
- особливості запису іменників III відміни у словник /у т. ч односкладових іменників/;
- правило визначення практичної основи іменників;
- характерні ознаки приголосного типу;
- відмінкові закінчення приголосного типу;
- характерні ознаки голосного типу;
- особливості відмінкових закінчень голосного типу;
- характерні ознаки мішаного типу;
- особливість відмінювання іменників мішаного типу;
- групу іменників, які відмінюються за приголосним типом, але мають характерні ознаки мішаного типу.
- ознаки, за якими можуть бути згруповані закінчення іменників чоловічого роду
- слова, що є винятками з правила про чоловічий рід і належать до жіночого роду
- слова, що є винятками з правила про чоловічий рід і належать до середнього роду
- латинські назви м'язів за їхньою функцією

Вміти:

- визначати рівноскладові та нерівноскладові іменники;
- визначити практичну основу та тип основи іменників III відміни.

Засвоїти:

лексико-фразеологічний мінімум іменників III відміни (20 одиниць).

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ)

Дисципліни	Знати	Вміти
Попередні (забезпечуючі)		
Українська мова.	1. Що таке основа слова.	Визначати основу слова.
Внутрішньо-предметна інтеграція		
тема	1. Формальні ознаки	Визначати відміну іменника.

	іменників III відміни. 2. Правило запису іменників у словник, у тому числі особливості словникової форми односкладових іменників. 3. Правило визначення основи іменників у латинській мові. 4. Правило середнього роду.	Записувати іменники у словниковій формі. Визначати основу латинських іменників. Застосовувати правило середнього роду при відмінюванні, утворенні множини, тощо.
--	--	--

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ.

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
Формальні ознаки третьої відміни	До III відміни належать іменники чоловічого, жіночого та середнього роду, які у Nom. sing. мають різні закінчення, а у Gen. sing. мають характерне закінчення - is.
Рівноскладовість / не рівноскладовість	Іменники III відміни поділяються на рівноскладові й нерівноскладові. Рівноскладові іменники мають у Nom. sing. та Gen. sing. однакову кількість складів, нерівноскладові – у Gen. sing. мають, як правило, на один склад більше, ніж у Nom. sing.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

- 1) Формальні ознаки третьої відміни.
- 2) Рівноскладовість / нерівноскладовість.
- 3) Характерні ознаки приголосного типу. Відмінкові закінчення приголосного типу.
- 4) Характерні ознаки голосного типу. Основні відмінності голосного типу.
- 5) Характерні ознаки мішаного типу. Особливість мішаного типу.
- 6) Закінчення Nom. sing. та варіанти закінчень у Gen. sing.
- 7) Найважливіші винятки з правила про рід іменників чоловічого роду III відміни
- 8) Граматична будова латинських назв м'язів за їхньою функцією. Способи перекладу українською мовою

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

Вправляння у:

- визначенні відміни іменника;
- визначенні основи іменника;

- визначенні типу основи іменників III відміни;
- відмінюванні іменників за приголосним, голосним і мішаним типами;
- узгодженні прикметників I-II груп з іменниками III відміни;
- утворенні прийменникових конструкцій.
- утворенні багатослівних номенклатурних назв м'язів за їхньою функцією

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Іменники чоловічого, жіночого та середнього роду III відміни
2. Рівноскладові іменники
3. Нерівноскладові іменники
4. Типи відмінювання
5. Характерні ознаки приголосного типу
6. Відмінкові закінчення приголосного типу
7. Характерні ознаки голосного типу та особливості відмінювання
8. Характерні ознаки мішаного типу та особливості відмінювання
9. Закінчення іменників чоловічого роду III відміни у Nom. sing. і варіанти закінчень у Gen. sing.
10. Винятки з правила про рід іменників чоловічого роду III відміни
11. Граматична будова латинських назв м'язів. Способи перекладу українською мовою

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю

Назвати:

- характерні ознаки іменників III відміни.
- особливість запису іменників III відміни у словник, у тому числі односкладових іменників.
- правило визначення основи іменників.
- характерні ознаки приголосного, голосного та мішаного типів.
- винятки з правила про рід іменників чоловічого роду III відміни.
- Граматичну будову латинських назв м'язів за їхньою функцією.

Б. Тестові завдання для самоконтролю

Завдання № 1

До третьої відміни належать іменники із закінченням у Gen. sing.:

Варіанти відповіді: a) -us;
b) -es;
c) -is;
d) -os;
e) -as.

Завдання № 2

Основа іменників у латинській мові визначається шляхом відкидання закінчення:

Варіанти відповіді: a) Abl. sing.;

- b) Acc. sing.;
c) Gen. sing.;
d) Nom. sing.

Завдання № 3

Заповнити таблицю

Відмінкове закінчення	Тип		
	приголосний	голосний	Мішаний
Abl. sing. -e			
Abl. sing. -i			
Nom., Acc. plur. -a			
Nom., Acc. plur. -ia			
Gen. plur. -um			
Gen. plur. -ium			

Завдання № 4

Заповнити таблицю

		Abl. sing. -e	Abl. sing. -i	Nom. plur. -es	Nom. plur. -a	Nom. plur. -ia	Gen. plur. -um	Gen. plur. -ium
1	Cor, cordis n							
2	Vomer, ěris m							
3	Trochanter, ěris m							
4	Mater, tris f							
5	Apex, ěis m							
6	Homo, ěnis m							
7	Arbor, ěris f							
8	Tuber, ěris n							
9	Os, oris n							
10	Os, ossis n							

Завдання № 5

Замість крапок додати відповідні закінчення:

1. muscul... masseter;	6. musculus levator labi... superior...;
2. pars buccopharynge...;	7. tuber maxill...;
3. vel... palatinum;	8. oss... zygomatic...;
4. pes anserin...;	9. dur... mater encephal...;
5. venter posterior muscul... digastric...;	10. alae vomer....

Варіанти відповіді: a) -is;
b) -i;
c) -a;
d) -ae
e) -us;
f) -um.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium* : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DICTA: Восьмизычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневецька Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.
12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.

15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред. акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
19. Корж Н. Г. Із скарбниці античної мудрості / Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
27. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.
28. Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
29. Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
30. Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.

- 31.Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. Noli посере / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т-Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
- 43.Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>
<http://graecolatini.narod.ru/r/stud/posl1200.htm>
<http://www.ruslat.info/>
<http://latinlexicon.org/paradigms.php>
http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Методичні вказівки уклав доц. Беляєва О. М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією

Протокол № 1

«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 1	Інтродуктивний: латинська фонетика; огляд систем іменників і прикметників; структура анатомо-гістологічних термінів і номенклатурних найменувань
Тема заняття	Прикметники другої групи. Прикметники з недостатніми ступенями порівняння, які вказують на положення органів і напрямки частин тіла. Особливості вживання прикметників «великий» і «малий» у термінології. Порядок слів у багатослівних термінах. Грецькі прикметники в НА. Синтаксична конструкція «узгоджене означення». Контроль змістового модуля 1.
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ: з точки зору синтаксису переважна більшість анатомічних номенклатурних найменувань — це дво- або кількаслівні словосполучення, утворені на базі іменника, значення якого уточнюється та розширюється прикметником (діеприкметником, рідко порядковим числівником). Отже, оволодіння навичками утворення і перекладу номенклатурних найменувань передбачає засвоєння граматичних категорії прикметника, принципів узгодження прикметників з іменниками, правил утворення термінологічних словосполучень за зразком синтаксичної конструкції «узгоджене означення».

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ

Знати:

- поділ прикметників на групи;
- родові закінчення прикметників II групи залежно від підгрупи;
- правило запису у словник прикметників II групи залежно від підгрупи;
- особливості словникової форми прикметників на –er;
- особливості словникової форми прикметників з одним родовим закінченням;
- правило визначення основи прикметників з одним родовим закінченням;
- загальне правило визначення основи прикметників;
- частотні прикметники з формальними ознаками вищого ступеню, які вживаються у значенні звичайного ступеню;
- особливості вживання прикметників major et minor у анатомічній термінології;
- правило узгодження прикметників II групи з іменниками.

Вміти:

- визначати групу прикметників залежно від форми запису у словник;
- записувати у словниковій формі прикметники II групи з трьома, двома та одним родовим закінченням;
- визначати основу прикметників, у тому числі прикметників з одним родовим закінченням;
- визначати граматичні категорії прикметника (групу, відміну, рід);
- узгоджувати прикметники II групи з іменниками I-V відмін;
- узгоджувати прикметники з формальними ознаками вищого ступеня, які вживаються у значенні звичайного ступеня, з іменниками I-V відмін;
- утворювати назви парних анатомічних утворів і об'єктів;
- вживати у професійному мовленні тематичні лексичні одиниці;
- перекладати термінологічні словосполучення.

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ)

Назви попередніх дисциплін	Отримані навички
----------------------------	------------------

Українська мова	1. Визначення граматичних категорій роду, числа, відмінка. 2. Відмінювання.
-----------------	--

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ.

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
“Прикметник”	Прикметник – змінна повнозначна частина мови, що означає не процесуальну ознаку предмета, виражаючи її у синтаксично залежних від іменника морфологічних категоріях роду, числа, відмінка.
“Рід прикметника”	Рід – словозмінна граматична категорія прикметника, яка вживається для дублювання значення роду іменника, з яким вони сполучаються.
“Відмінкові закінчення прикметника”	Відмінкові закінчення прикметника – це закінчення, властиві прикметникам при відмінюванні.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

1. Поділ прикметників на групи. Граматична характеристика II групи.
2. Словникова форма прикметників.
3. Прикметники з формальними ознаками вищого ступеня в анатомічній номенклатурі, особливості вживання та перекладу.
4. У латинських медичних термінах прикметник ставиться....
5. Синтаксична конструкція “узгоджене означення”.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

1. Вправи на визначення:

- групи прикметника;
- відміни прикметника;
- роду прикметника;
- основи прикметника;
- утворення синтаксичної конструкції “узгоджене означення”.

2. Вправляння в перекладі термінологічних словосполучень з латинської мови українською і навпаки.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Загальне поняття про прикметник
2. Поділ на групи
3. Характеристика прикметників II групи
4. Поділ на підгрупи прикметників II групи

5. Особливості визначення основи прикметників I – II груп
6. Особливості прикметників з недостатніми ступенями порівняння
7. Особливості прикметників maior, minor
8. Конструкція «узгоджене означення»
9. Компонентний склад термінологічних одиниць
10. Порядок слів у кількаслівних словосполученнях

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю

Доповнити відповідь.

1. У латинській мові прикметники поділяються на ... групи.
2. До другої групи належать прикметники ... відміни.
3. Скорочена словникова форма прикметників з одним родовим закінченням складається з форми ... .
4. Для позначення назв парних анатомічних утворів вживаються прикметники ...
5. Прикметники з формальними ознаками вищого ступеню відмінюються за ... відміною.
6. Прикметники узгоджуються з іменниками в ... .
7. У латинських медичних термінах прикметник ставиться ... .
8. Узгоджене означення може бути виражене ... .

Б. Тестові завдання для самоконтролю

Інструкція щодо виконання завдань №№ 1-5

Вибрати один варіант відповіді. Записати отримані комбінації чисел і літер.

Завдання № 1

Визначити рід прикметників.

1. Zygomaticus;
2. simplex;
3. superior;
4. acer;
5. frontālis;
6. zygomatica;
7. dexter;
8. frontāle;
9. acris;
10. superius.

Варіанти відповіді: a) masculinum;

b) femininum;

c) neutrum.

Завдання № 2

Визначити відміну прикметників.

1. Zygomatīcus;
2. simplex;
3. superior;
4. acer;
5. frontālis;
6. zygomatīca;
7. dexter;
8. frontāle,
9. acris;
10. superius.

Варіанти відповіді: a) I;
b) II;
c) III.

Завдання № 3

Узгодити прикметник I групи з іменниками.

1. Atrium ...;
2. ventricŭlus ...;
3. pes ...;
4. manus...;
5. genu ... .

Варіанти відповіді: a) dexter;
b) dextra;
c) dextrum.

Завдання № 4

Узгодити прикметник II групи (три родові закінчення) з іменниками.

1. Unguentum...;
2. herba...;
3. succus...;
4. aēr...;
5. fructus... .

Варіанти відповіді: a) salūber;
b) salubris;
c) salubre.

Завдання № 5

Додати відповідні закінчення.

1. muscul... vertical... lingu... (*вертикальний м'яз язика*);
- 2.lamin... horizontal... process... palatin... (*горизонтальна пластинка піднебінного відростка*);
3. foramin... palatin... minor... (*малі піднебінні отвори*);

4. fove... costal... process... transvers... (*реберна ямка поперечного відростка*);
5. canal... nerv... hypogloss... (*канал під'язикового нерва*).

Варіанти відповідей: a) -is;
b) -us;
c) -a;
d) -ae;
e) -i.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DICTA: Восьмизычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневська Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]. ; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.

12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред. акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
19. Корж Н. Г. Из сокровищницы античной мудрости / Корж Н. Г., Луцкая Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
27. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.

- 28.Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
- 29.Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
- 30.Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
- 31.Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. Noli посере / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
- 43.Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>

http://graecolatini.narod.ru/rstud_posl_1200.htm

<http://www.ruslat.info/>

<http://latinlexicon.org/paradigms.php>

http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Методичні вказівки уклад доц. Беляєва О. М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією

Протокол № 1

«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	I відміна. Загальне поняття про прийменник. Прийменники, які керують Acc. та Abl. Скорочення анатомічних термінів-іменників I-ї відміни
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

Полтава-2020

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ:

Значна кількість ключових анатомо-гістологічних, клінічних та фармацевтичних термінів є іменниками першої відміни. Засвоєння лексичного мінімуму, відмінкових закінчень, особливостей іменників грецького походження допомагає поповнити словниковий запас, формує навички грамотного використання термінів.

Термінологічною базою клінічних термінів є греко-латинські еквіваленти та кінцеві терміноелементи. Щоб свідомо завчити та краще запам'ятати клінічні терміни, необхідно навчитися аналізувати їх за словотворчими елементами (корінь, суфікс, префікс, основа, закінчення), вміти визначати походження слова, розуміти значення частотних елементів.

Важливим аспектом теми є прийменники, тому що терміни, які є прийменниковими конструкціями, посідають значне місце в анатомічній, клінічній та фармацевтичній термінології.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

1. Знати характерні ознаки іменників I відміни, парадигму, особливості іменників чоловічого роду.
2. Знати особливості грецьких іменників I відміни.
3. Знати основні шляхи утворення медичних термінів (префіксація, суфіксація, основоскладання).
4. Знати, якими відмінками керують латинські прийменники, особливості вживання прийменників *in* та *sub*.
5. Знати греко-латинські еквіваленти іменників I відміни та кінцеві терміноелементи I відміни.
6. Вміти узгоджувати прикметники I групи з іменниками I відміни.
7. Вміти перекладати терміни, у тому числі й ті, що містять прийменники, з латинської мови українською та навпаки, визначати словникову форму іменників та прикметників.
8. Розуміти значення грецьких та латинських елементів, з яких утворені терміни.
9. Вміти складати клінічні терміни з окремих терміноелементів, перекладати терміни з латинської мови українською та навпаки.

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ).

3.1. Міжпредметна інтеграція:

Наступні дисципліни (забезпечувані)	Знати	Вміти
Анатомія, гістологія Фармакологія	Ключові анатомо-гістологічні терміни. Ключові фармацевтичні терміни.	Перекладати анатомо-гістологічні терміни. Перекладати фармацевтичні терміни, ставити їх у рецептурній формі.

Клінічні дисципліни	Основні шляхи утворення медичних термінів;	Перекладати терміни з латинської мови українською та навпаки.
---------------------	--	---

3.2. Внутрішньопредметна інтеграція

	Знати	Вміти
Зв'язок із попередніми темами: „Поняття “науковий термін”. Структура анатомо – гістологічних термінів. ....”; “Граматичні категорії прикметника, поділ на групи. ....” Зв'язок із наступними темами: " Рецепт, його граматична структура, моделі рецептурних прописів. Структура рецепта. ...", „Латинська номенклатура лікарських форм.” „Виписування рецептів на тверді лікарські форми.” „ Виписування рецептів на м'які лікарські форми.”; “Виписування рецептів на рідкі лікарські форми”;	1)Попередні відомості про систему латинських іменників та прикметників; 2) правила побудови дво- та багатослівних анатомо-гістологічних термінів. Частотні фармацевтичні терміни загального характеру (tinctura, gutta, capsula, tabuletta, ampulla etc.); значення латинських та грецьких терміноелементів, що зустрічаються в назвах лікарських препаратів.	На основі нового лексичного матеріалу утворювати терміни за конструкціями «неузгоджене означення», «узгоджене означення», а також комбіновані терміни, терміни з прийменниками, перекладати їх з латинської мови українською та навпаки. На основі нового лексичного матеріалу утворювати фармацевтичні терміни, у тому числі й терміни з прийменниками, ставити їх в Gen. sing. та plur.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ.

4.1. Перелік основних термінів, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
1. Відмінок.	Форма зміни іменника.
2. Відміна.	Група іменників з однаковими формами словозміни.
3. Основа.	Частина будь-якого іменника, яка залишається після відкидання закінчення родового відмінка однини.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

1. Назвати правила визначення роду, відміни та основи іменників.
2. Назвати правила запису іменників у словник.
3. Назвати характерні ознаки іменників I відміни, навести приклади іменників у словниковій формі.
4. Назвати морфологічні ознаки прикметників I групи, правила запису їх у словник.
5. Назвати правило узгодження прикметників з іменниками.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

1. Вправи на:
  - відмінювання відмінювання однослівних та кількаслівних термінів
  - утворення синтаксичних конструкцій «неузгоджене означення» та «узгоджене означення»
  - переклад термінів із прийменниковим керуванням
2. Вправляння в перекладі термінологічних словосполучень з латинської мови українською і навпаки.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Іменники жіночого роду I відміни
2. Винятки з правила про рід
3. Відмінкові закінчення I відміни
4. Відмінювання іменників I відміни з прикметником I відміни
5. Загальні відомості про прийменник
6. Прийменники, що керують Accusativus
7. Прийменники, що керують Ablativus
8. Прийменники, що керують Accusativus і Ablativus

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю

Завдання № 1

Узгодити прикметники з іменниками:

a) sinister, tra, trum - лівий	scapula, ae f (лопатка)
	clavicula, ae f (ключиця)
	ventriculus, i m (шлуночок)
	oculus, i m (око)
	ren, renis m (нирка)
	pes, pedis m (нога)
	manus, us f (рука)
	atrium, i n (передсердя)

Завдання № 2

Перекласти терміни:

артерія язика, вирізка лопатки, вікно завитки, кишенья ясен, форма верхньої щелепи, язичок нижньої щелепи, ямка вікна завитки;

В. Тести для самоконтролю

Завдання №1.

Додати відповідні закінчення.

1. or... rubr... (червона облямівка)
2. ven... profund.. lingu... (глибока вена язика)
3. plic... palatin... transvers... (поперечні піднебінні складки)
4. tunic... mucos... gingiv... (слизова оболонка ясен)
5. papill... lingu... (сосочки язика)

Варіанти відповідей: a) -ae;
b) -a;
c) -ārum.

Завдання №2.

Визначити відміну іменників:

- 1) lacrima, ae f; 2) trauma, atis n; 3) haema, atis n; 4) struma, ae f; 5) systema, atis n; 6) forma, ae f; 7) pluma, ae f; 8) derma, atis n; 9) rima, ae f; 10) stoma, atis n; 11) adenoma, atis n; 12) mamma, ae f; 13) phlegmone, es f.

Варіанти відповідей: a) I;
b) III;
c) I грецька відміна.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DISTA: Восьмизычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневська Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.
12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ;

- под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
  18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
  19. Корж Н. Г. Из скарбниці античної мудрості / Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
  20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
  21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
  22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
  23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
  24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
  25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
  26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
  27. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.
  28. Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
  29. Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
  30. Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
  31. Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.

- 32.Скрипніков М.С. Noli posere / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
- 43.Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>

<http://graecolatini.narod.ru/r stud posl 1200.htm>

<http://www.ruslat.info/>

<http://latinlexicon.org/paradigms.php>

[http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina prima](http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima)

Методичні вказівки уклав викладач Кінчелое Н.М.

Методичні вказівки рецензував доц. Беляєва О.М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією

Протокол № 1

«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	II відміна. Винятки з правила про рід. Правило середнього роду. Субстантивація в NA. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника загальні терміни, аббревіатури й сталі вирази
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

Іменники другої відміни посідають важливе місце у процесі формування активного словникового запасу студентів, оскільки ключові анатомо-гістологічні й фармацевтичні терміни, поширені назви захворювань, частотна загальнонаукова лексика за своїми морфологічними ознаками — іменники 2 відміни.

Засовення частотних суфіксів і основних словотвірних моделей, за якими утворюються іменники II-ої відміни сприяє розширенню пасивного й потенційного словникових запасів.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ

Знати:

- формальні формальні ознаки іменників II-ої відміни;
- найважливіші винятки з правила про рід;
- відмінкові закінчення II-ої відміни;
- правило середнього роду;
- частотні й продуктивні суфікси II-ої відміни.

Уміти:

- відмінювати іменники II-ої відміни чоловічого й середнього роду, а також іменники-винятки з правила про рід;
- узгоджувати прикметники з іменниками II-ої відміни чоловічого й середнього роду, а також іменниками-винятками з правила про рід;
- утворювати слова шляхом суфіксації;
- утворювати прийменникові конструкції з іменниками II-ої відміни чоловічого й середнього роду, а також іменниками-винятками з правила про рід.

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ)

№	Дисципліни	Знати (засвоїти)	Уміти
1	2	3	4
Попередні (забезпечуючі)			
1.	Українська мова	Загальні відомості про суфіксацію	1. Зіставляти граматичні явища в українській і латинській мовах. 2. Утворювати слова шляхом суфіксації.
1	2	3	4
2	Анатомія людини, гістологія.	Анатомо-гістологічні терміни й номенклатурні найменування	Перекладати анатомо-гістологічні теорієодиниці.
Внутрішньопредметна інтеграція			
	Попередні теми:		

	<p>1. <i>«Граматичні категорії іменника, характеристика відмін, словникова форма іменників, визначення основи іменника, називний і родовий відмінок, їх роль у побудові термінів. Неузгоджене означення, способи перекладу».</i></p> <p>2. <i>«Граматичні категорії прикметника, поділ на групи. Родові закінчення, визначення основи. Узгоджене означення».</i></p> <p>3. <i>Морфологічна і синтаксична структура дво- і кількаслівного анатомічного терміна з різними типами означень».</i></p>	<p>1. Правило визначення роду, відміни, основи іменника.</p> <p>2. Правило утворення й перекладу термінологічних одиниць за зразком синтаксичної конструкції «неузгоджене означення».</p> <p>Правила:</p> <ul style="list-style-type: none"> - запису в словник прикметників І групи; - визначення основи прикметників; - узгодження прикметників з іменниками; - утворення й перекладу термінологічних одиниць за зразком синтаксичної конструкції «узгоджене означення». <p>Правило утворення й перекладу термінологічних одиниць із різними типами синтаксичного зв'язку в термінологічних словосполученнях.</p>	<p>Визначати граматичні категорії іменників – рід, число, відміну, відмінок.</p> <p>Записувати іменники у словниковій формі.</p> <p>Визначати основу іменника.</p> <p>Утворювати за зразком синтаксичної конструкції «неузгоджене означення» латинські терміни й номенклатурні найменування.</p> <p>1. Записувати у словниковій формі прикметники І групи.</p> <p>2. Визначати основу і морфологічні категорії прикметника (групу, відміну, рід).</p> <p>3. Узгоджувати прикметники І групи з іменниками.</p> <p>На новому лексичному матеріалі утворювати анатомічні терміни і номенклатурні найменування із заданими типами синтаксичного зв'язку.</p>
--	---	---	--

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ.

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
Формальні ознаки II-ої відміни	До другої відміни (<i>declinatio secunda</i>) належать іменники чоловічого й середнього роду, які в Gen. sing. мають закінчення -i . У Nom. sing. іменники чоловічого роду закінчуються на -us , або -er , іменники середнього роду — на -um , або -on (грецькі).
Правило середнього роду	За правилом середнього роду а) форми <i>Nominativus</i> та <i>Accusativus singularis</i> завжди збігаються; б) в <i>Nominativus</i> и <i>Accusativus pluralis</i> середній рід завжди має всегда -a .

4.2. Теоретичні питання до заняття:

1. Морфологічна характеристика прикметників I групи.
2. Формальні ознаки і спосіб утворення образования *Participium perfecti passivi*.
3. Суффіксація.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

Вправління в:

- узгодженні прикметників першої групи з іменниками II-ої відміни, а також з іменниками-винятками з правила про рід;
- морфемному аналізу;
- утворенні слів шляхом суфіксації.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Іменники чоловічого роду II відміни
2. Іменники середнього роду II відміни
3. Винятки з правила про рід іменників II відміни
4. Відмінкові закінчення II відміни
5. Прикметники II відміни
6. Відмінювання сполучень, до складу яких входять іменники чоловічого роду II відміни
7. Відмінювання сполучень, до складу яких входять іменники – винятки з правила про рід II відміни
8. Відмінювання сполучень, до складу яких входять іменники середнього роду II відміни
9. Правило середнього роду
10. Субстантивація

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю

1. Назвати:

- формальні ознаки іменників 2 відміни;
- засвоєні у попередніх темах іменники чоловічого й середнього роду 2-ої відміни;
- винятки з правила про рід, що відносяться до жіночого роду;
- винятки з правила про рід, що відносяться до середнього роду;
- відмінкові закінчення 2 відміни;
- частотні суфікси 2 відміни.

2. Сформулювати правило середнього роду.

Б. Тестові завдання для самоконтролю

ЗАВДАННЯ № 1

До 2-ої відміни належать іменники:

Варіанти відповіді: a) masculinum;
b) masculinum, neutrum;
c) masculinum, femininum;
d) femininum як виняток

ЗАВДАННЯ № 2

Іменники II відміни в Gen. sing. мають закінчення:

Варіанти відповіді: a) -us;
b) -is;
c) -i;
d) -es;
e) -os.

ЗАВДАННЯ № 3

У іменників якого роду форми Nom. і Acc. sing. завжди збігаються, а в Nom. і Acc. plur. такі іменники мають закінчення -a?

Варіанти відповіді: a) masculinum;
b) femininum;
c) neutrum.

ЗАВДАННЯ № 4

За допомогою яких суфіксів утворюються латинські назви ліків?

Варіанти відповіді: a) -ism-;
b) -ŭl-;
c) -cŭl-;
d) -īn-;
e) -ōl-.

ЗАВДАННЯ № 5

Іменник virus, і ... у латинській мові належить до:

Варіанти відповіді: a) чоловічого роду;
b) жіночого роду;
c) середнього роду.

ЗАВДАННЯ № 6

*Іменник **diameter, tri** ... у латинській мові належить до:*

Варіанти відповіді: а) чоловічого роду;
б) жіночого роду;
с) середнього роду.

ЗАВДАННЯ № 7

Додати відповідні закінчення:

Singularis					
Nom.	muscul-	puer	diameter	blephar-	atri-
Gen.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Dat.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Acc.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Abl.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Pluralis					
Nom.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Gen.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Dat.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Acc.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-
Abl.	muscul-	puer-	diametr-	blephar-	atri-

Варіанти відповідей: а) -us;
б) -um;
с) -on;
д) -a;
е) -i;
ф) -o;
г) -is;
х) -os.

Словникові матеріали, необхідні для виконання завдання

musculus, i m – м'яз

puer, eri m – хлопчик

diameter, tri f – діаметр

blepharon, i n – повіка

atrium, i n – передсердя

ЗАВДАННЯ № 8

Визначити номери словосполучень, в яких немає граматичних помилок:

- 1) collo costae (шейка ребра);
- 2) orgāni ocūli (органи ока);
- 3) ventricūlus dextrum (правий шлуночок);
- 4) atrium sinister (ліве передсердя);
- 5) in dorsi linguae (на спинці язика),

- 6) in cavum cranii (у порожнині черепа);
- 7) ligamenta lata (широка зв'язка);
- 8) in vitrum nigrum (у чорній склянці);
- 9) tuberculum caroticum (сонний горбок);
- 10) cancer labium (рак губи).

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium* : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DISTA: Восьмизычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневська Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]. ; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.

12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред. акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
19. Корж Н. Г. Из сокровищницы античной мудрости / Корж Н. Г., Луцкая Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
27. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.

- 28.Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
- 29.Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
- 30.Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
- 31.Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. Noli посере / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
- 43.Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>

http://graecolatini.narod.ru/rstud_posl_1200.htm

<http://www.ruslat.info/>

<http://latinlexicon.org/paradigms.php>

http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Методичні вказівки уклав доц. Беляєва О. М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією
Протокол № 1
«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	Загальна характеристика III-ї відміни. типи відмінювання. Особливості відмінкових закінчень голосного й мішаного типів
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ

У системі латинських відмін третя відміна найбільш поширена і разом з тим складна, оскільки при визначенні роду іменників III відміни потрібно знати не лише закінчення Nom. Sing., але й також враховувати характерні закінчення основи в Gen.Sing., які виступають індикатором роду іменника.

Складність третьої відміни порівняно з іншими латинськими відмінами полягає в тому, що залежно від закінчення основи усі іменники III відміни можуть належати до одного із трьох типів: приголосного, голосного, мішаного, які зумовлюють наявність (відсутність) певних особливостей при відмінюванні.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ

Знати:

- формальні ознаки іменників III відміни;
- особливості запису іменників III відміни у словник /у т. ч. односкладових іменників/;
- правило визначення практичної основи іменників;
- характерні ознаки приголосного типу;
- відмінкові закінчення приголосного типу;
- характерні ознаки голосного типу;
- особливості відмінкових закінчень голосного типу;
- характерні ознаки мішаного типу;
- особливість відмінювання іменників мішаного типу;
- групу іменників, які відмінюються за приголосним типом, але мають характерні ознаки мішаного типу.

Вміти:

- визначати рівноскладові та нерівноскладові іменники;
- визначити практичну основу та тип основи іменників III відміни.

Засвоїти:

лексико-фразеологічний мінімум іменників III відміни (20 одиниць).

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ)

Дисципліни	Знати	Вміти
Попередні (забезпечуючи)		
Українська мова.	1. Що таке основа слова.	Визначати основу слова.
Внутрішньо-предметна інтеграція		
тема	1. Формальні ознаки іменників III відміни. 2. Правило запису іменників у словник, у тому числі особливості словникової форми односкладових іменників. 3. Правило визначення	Визначати відміну іменника. Записувати іменники у словниковій формі. Визначати основу латинських

	основи іменників у латинській мові. 4.Правило середнього роду.	іменників. Застосовувати правило середнього роду при відмінюванні, утворенні множини, тощо.
--	---	--

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ.

4.1. Перелік основних термінів, параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термин	Визначення
Формальні ознаки третьої відміни	До III відміни належать іменники чоловічого, жіночого та середнього роду, які у Nom. sing. мають різні закінчення, а у Gen. sing. мають характерне закінчення -is.
Рівноскладовість / нерівноскладовість	Іменники III відміни поділяються на рівноскладові й нерівноскладові. Рівноскладові іменники мають у Nom. sing. та Gen. sing. однакову кількість складів, нерівноскладові – у Gen. sing. мають, як правило, на один склад більше, ніж у Nom. sing.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

- 1) Формальні ознаки третьої відміни.
- 2) Рівноскладовість / нерівноскладовість.
- 3) Характерні ознаки приголосного типу. Відмінкові закінчення приголосного типу.
- 4) Характерні ознаки голосного типу. Основні відмінності голосного типу.
- 5) Характерні ознаки мішаного типу. Особливість мішаного типу.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

Вправляння у:

- визначенні відміни іменника;
- визначенні основи іменника;
- визначенні типу основи іменників III відміни;
- відмінюванні іменників за приголосним, голосним і мішаним типами;
- узгодженні прикметників I-ої групи з іменниками III відміни;
- утворенні прийменникових конструкцій.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

До III відміни належать іменники чоловічого, жіночого та середнього роду, які у Nom. sing. мають різні закінчення, а у Gen. sing. мають характерне закінчення -is.

При вивченні іменників III відміни необхідно звертати особливу увагу на визначення основи, оскільки, як правило, вона у Nom. sing. усічена і повністю виявляється лише у Gen. sing. Крім того, слід пам'ятати, що однокладові

іменники прийнято повністю записувати у Nom. sing. та у Gen. sing.: cor, cordis n (серце); dens, dentis m (зуб); pars, partis f (частина); os, ossis n (кістка); os, oris n (рот).

Залежно від закінчення основи іменники III відміни поділяються на три типи: приголосний, голосний і мішаний.

Для визначення до якого саме типу відноситься певний іменник необхідно брати до уваги такі основні моменти як рівноскладовість / нерівноскладовість і закінчення основи (один приголосний / два (три) приголосних).

Іменники III відміни поділяються на рівноскладові й нерівноскладові. Рівноскладові іменники мають у Nom. sing. та Gen. sing. однакову кількість складів, нерівноскладові – у Gen. sing. мають, як правило, на один склад більше, ніж у Nom. sing.

Приголосний тип (Classis consonans)

До приголосного типу належать нерівноскладові іменники m, f, n, основа яких закінчується на один приголосний. Приголосний тип є основним та найбільш поширеним.

Таблиця 1

Відмінкові закінчення приголосного типу		
Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	Різні	-es (m, f), -a (n)
Gen.	-is	-um
Dat.	-i	-ibus
Acc.	-em (m, f), як Nom.(n)	-es (m, f), -a (n)
Abl.	-e	-ibus

Голосний тип(Classis vocalis)

До голосного типу належать іменники середнього роду, які у Nom. sing. мають закінчення –e, -al, -ar (на –ar лише ті іменники, які у Gen. sing. закінчуються на -aris): rete, is n (сітка), calcar, aris n (шпора), animal, alis n (тварина). Іменник hep-ar, atis n (печінка) відмінюється за приголосним типом.

При відмінюванні голосний тип має такі відмінності від приголосного типу:

1. У **Abl. sing.** закінчення –i (замість –e).
2. У **Nom. plur.** та **Acc. plur.** закінчення –ia (замість –a).
3. У **Gen. plur.** закінчення –ium (замість –um).

Хоча голосний тип не є поширеним граматичним явищем у латинській мові загалом та у медичній термінології зокрема, особливості відмінювання голосного типу необхідно запам'ятати тому, що за голосним типом відмінюються прикметники II групи.

Мішаний тип (Classis mixta)

За мішаним типом відмінюються:

a/ рівноскладові іменники **m** та **f**, які у **Nom. sing.** мають закінчення **-es** або **-is**, наприклад, *auris, is f* (вухо), *canalis, is m* (канал), *tabes, is f* (сухотка);

b/ нерівноскладові іменники **m**, **f**, **n**, основа яких закінчується на два приголосних, наприклад, *dens, dentis m* (зуб) → основа *dent-*; *pars, partis f* (частина) → основа *part-*; *os, ossis n* (кістка) → основа *oss-*; *phalanx, ngis f* (фаланга, кісточка пальця) → основа *phalang-*; до мішаного типу відносяться також формально рівноскладові іменники, які мають у основі три приголосних, наприклад, *venter, tris m* (живіт) → основа *ventr-*.

При відмінюванні іменники мішаного типу мають одну особливість – у **Gen. plur.** закінчення **-ium** (замість **-um**), інші закінчення не відрізняються від відмінкових закінчень приголосного типу.

Необхідно запам'ятати, що деякі іменники, які мають формальні ознаки мішаного типу, відмінюються за приголосним типом. До таких іменників відносяться *mater, tris f* (мати; мозкова оболонка), *pater, tris m* (батько), *canis, is m,f* (собака) та деякі інші.

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю

Назвати:

- характерні ознаки іменників III відміни.
- особливість запису іменників III відміни у словник, у тому числі односкладових іменників.
- правило визначення основи іменників.

Б. Тестові завдання для самоконтролю

Завдання № 1

До третьої відміни належать іменники із закінченням у **Gen. sing.:**

Варіанти відповіді: a) -us;
b) -es;
c) -is;
d) -os;
e) -as.

Завдання № 2

Основа іменників у латинській мові визначається шляхом відкидання закінчення:

Варіанти відповіді: a) Abl. sing.;
b) Acc. sing.;
c) Gen. sing.;
d) Nom. sing.

Завдання № 3

Заповнити таблицю

Відмінкове	Тип
------------	-----

закінчення	приголосний	голосний	Мішаний
Abl. sing. -e			
Abl. sing. -i			
Nom., Acc. plur. -a			
Nom., Acc. plur. -ia			
Gen. plur. -um			
Gen. plur. -ium			

Завдання № 4

Заповнити таблицю

		Abl. sing. -e	Abl. sing. -i	Nom. plur. -es	Nom. plur. -a	Nom. plur. -ia	Gen. plur. -um	Gen. plur. -ium
1	ren,renis m							
2	rete, is n							
3	pes, pedis m							
4	auris, is f							
5	secale,is n							
6	flos,floris m							
7	mater, tris f							
8	corpus,oris n							
9	pars,partis f							
10	canalis, is m							

Завдання № 5

Вказати номери іменників, у яких не може бути визначений тип основи:

1. salus, ūtis f;	6. morbus, i m;
2. proccessus, us m;	7. palus, ūdis f;
3. caput, ĭtis n;	8. virus, i n;
4. margo, ĭnis m;	9. cutis, is f;
5. vulnus, ěris n;	10. os, ossis n.

Завдання № 6

Визначити тип основи іменників:

1. phalanx, ngis f;	6. hepar, atis n;	11. canalis, is m;
2. pater, tris m;	7. ulcus, ěris n;	12. rete, is n;
3. solutio, ōnis f;	8. fames, is f;	13. cuspis, ĭdis f;
4. homo, inis m;	9. secale, is n;	14. cutis, is f;
5. pulvinar, aris n;	10. dens, dentis m;	15. os, oris n.

Варіанти відповіді: а)приголосний;
 б)голосний;
 с) мішаний.

Завдання № 7

Замість крапок додати відповідні закінчення:

1. articulatiōn... composītae;	6. dent... sapientiae;
2. ulcēr... chronīca;	7. margin... acūti;
3. oss... digitōrum pedis;	8. homīn... sani;
4. foramīn... nutritia;	9. ret... venōsa;
5. animal... domestīca;	10. canal... nutritii.

Варіанти відповіді: a) -es;
b) -a;
c) -ia.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium* : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DICTA: Восьмизычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алтейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневецька Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред.

Джунь Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського. вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.

12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред. акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
19. Корж Н. Г. Из сокровищницы античной мудрости / Корж Н. Г., Луцкая Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.

- 27.Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.
- 28.Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
- 29.Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
- 30.Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
- 31.Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. Noli посере / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Zmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.

43. Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>

http://graecolatini.narod.ru/rstud_posl_1200.htm

<http://www.ruslat.info/>

<http://latinlexicon.org/paradigms.php>

http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Методичні вказівки уклав доц. Беляєва О. М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською мовою
та медичною термінологією

Протокол № 1

«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	Закінчення іменників жіночого роду III-ї відміни в Nom. sing. і варіанти цих закінчень у Gen. sing. Винятки з правила про рід. Зубна формула. Латинські скорочення назв зубів, прийняті для її запису
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ:

Іменники жіночого роду III відміни досить часто зустрічаються в анатомічній термінології. Не менш важливими і вживаними є греко-латинські еквіваленти та суфікси іменників жіночого роду III відміни, на основі яких створено багато клінічних термінів. Детальне вивчення закінчень жіночого роду III відміни з характерними закінченнями родового відмінка однини, греко-латинських еквівалентів та суфіксів сприяє збагаченню лексичного запасу студентів, закріпленню навичок грамотного і обдуманого використання медичних термінів.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

1. Знати характерні закінчення іменників жіночого роду III відміни у називному та родовому відмінках однини.
2. Знати іменники - винятки з правила про рід в словниковій формі.
3. Знати греко-латинські еквіваленти іменників жіночого роду III відміни та кінцеві терміноелементи.
4. Знати найважливіші суфікси іменників жіночого роду III відміни.
5. Знати сталі вирази з іменниками жіночого роду III відміни.
6. Вміти визначати рід та тип основи іменників жіночого роду III відміни.
7. Вміти узгоджувати прикметники I групи з іменниками жіночого роду III відміни та іменниками - винятками з правила про рід.
8. Вміти перекладати терміни з іменниками жіночого роду III відміни та іменниками - винятками з правила про рід.
9. Вміти утворювати клінічні терміни з греко-латинськими еквівалентами іменників жіночого роду III відміни та суфіксами, перекладати терміни з латинської мови українською та навпаки.

3. БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ (МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ).

3.1. Міжпредметна інтеграція:

Наступні дисципліни (забезпечувані)	Знати	Вміти
Анатомія, гістологія Фармакологія	Ключові анатомо-гістологічні терміни. Ключові фармацевтичні терміни.	Перекладати анатомо-гістологічні терміни. Перекладати фармацевтичні терміни, ставити їх у рецептурній формі.
Клінічні дисципліни	1) Основні шляхи утворення медичних термінів; 2) греко-латинські еквіваленти іменників жіночого роду III відміни, кінцеві	1) Скласти клінічні терміни з окремих терміноелементів; 2) перекладати терміни з латинської мови українською та навпаки.

	терміноелементи відміни.	III
--	-----------------------------	-----

3.2. Внутрішньопредметна інтеграція

	Знати	Вміти
Зв'язок із попередніми темами: «Поняття “науковий термін”; «Структура анатомо – гістологічних термінів. ....»; «Граматичні категорії прикметника, поділ на групи. ....»; «Морфологічна і синтаксична структура дво- і кількаслівного анатомічного терміна з різними типами означень. ...»; «Системне вивчення прикметників I групи. ...». «Узгодження прикметників I групи з іменниками III відміни.»	1) Попередні відомості про систему латинських іменників та прикметників; 2) правила побудови дво- та багатослівних анатомо-гістологічних термінів; 3) греко-латинські еквіваленти іменників I та II відмін, прикметників I групи, іменників чоловічого та середнього родів III відміни, кінцеві терміноелементи.	На основі вивченого лексичного матеріалу утворювати терміни за конструкціями «неузгоджене означення», «узгоджене означення», комбіновані терміни, а також перекладати їх з латинської мови українською та навпаки; складати клінічні терміни з окремих терміноелементів, перекладати їх з латинської мови українською та навпаки.
Зв'язок із наступними темами: " Рецепт, його граматична структура, моделі рецептурних прописів. Структура рецепта. ...", „Латинська номенклатура лікарських форм. ” „Виписування рецептів на тверді лікарські форми. ” „ Виписування рецептів на м'які лікарські форми.”; “Виписування рецептів на рідкі лікарські форми”;	Частотні фармацевтичні терміни загального характеру (solutio, pulvis, mucilago, dosis etc.); значення латинських та грецьких терміноелементів, що зустрічаються в назвах лікарських препаратів.	На основі вивченого лексичного матеріалу утворювати фармацевтичні терміни.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ.

4.1. Перелік основних термінів, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття.

Термін	Визначення
--------	------------

1. Відмінок.	Форма зміни іменника.
2. Відміна.	Група іменників з однаковими формами словозміни.
3. Основа.	Частина будь-якого іменника, яка залишається після відкидання закінчення родового відмінка однини.
4. Рівноскладові іменники.	Іменники, які мають однакову кількість складів у називному і родовому відмінках однини.
5. Нерівноскладові іменники.	Іменники, які мають у родовому відмінку однини більше складів, ніж у називному відмінку однини.

4.2. Теоретичні питання до заняття:

1. Назвати закінчення іменників жіночого роду III відміни в називному та родовому відмінках однини.
2. Назвати винятки з правила про рід іменників жіночого роду.
3. Назвати суфікси іменників жіночого роду та їхнє значення. Навести приклади.
4. Назвати грецькі еквіваленти латинських іменників жіночого роду III відміни та кінцеві терміоеlementи.

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

Вправляння у:

- визначенні відміни іменника;
- визначенні основи іменника;
- визначенні типу основи іменників III відміни;
- відмінюванні іменників за мішаним типом;
- узгодженні прикметників I-II груп з іменниками III відміни;
- утворенні прийменникових конструкцій.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Іменники чоловічого, жіночого та середнього роду III відміни
2. Рівноскладові іменники
3. Нерівноскладові іменники
4. Типи відмінювання
5. Характерні ознаки приголосного типу
6. Відмінкові закінчення приголосного типу
7. Характерні ознаки голосного типу та особливості відмінювання
8. Характерні ознаки мішаного типу та особливості відмінювання
9. Закінчення іменників жіночого роду III відміни у Nom. sing. і варіанти закінчень у Gen. sing.
10. Винятки з правила про рід іменників жіночого роду III відміни

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

А. Завдання для самоконтролю:

Завдання № 1.

Утворити Gen. sing. і визначити основу іменників жіночого роду III відміни:

sectio, cavitas, cutis, solutio, salus, radix, pars, basis, phalanx, incus, hirudo, mucilago.

Завдання № 2.

Перекласти терміни українською мовою, визначити рід іменників за закінченнями прикметників:

hydrops cardiacus, margo mastoideus, pancreas accessorium, vas capillare, operatio chirurgica, canalis incisivus, articulatio composita, cutis sicca.

В. Тести для самоконтролю:

Завдання №1.

Визначити рід іменників:

1) vas, vasis; 2) tuberositas, atis; 3) dens, dentis; 4) palpato, onis; 5) tussis, is; 6) larynx, ngis; 7) pancreas, atis; 8) atlas, antis; 9) margo, inis; 10) bilis, is; 11) cartilago, inis; 12) phalanx, ngis.

Варіанти відповіді: a) masculinum;

b) femininum;

c) neutrum.

Завдання №2.

Додати відповідні закінчення.

1. margo lingu... (край язика)

2. cuspis dent... (вістря зуба)

3. apex cuspid... dent... (верхівка вістря зуба)

4. tunic... mucos... or... (слизова оболонка рота)

5. organ... enamele... dent... permanent... (емалеві органи постійних зубів)

6. glandul... salivari... cav... or... (слинні залози порожнини рота)

Варіанти відповідей: a) -ae;

b) -is;

c) -ium;

d) -i;

e) -a.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця,

Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.
3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DISTA: Восьмязычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневська Л. І., Ковальова Т. М. [та ін.]; за ред. Н. П. Половко. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.
12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К.: Книга-плюс, 2013. – 317 с.

16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.
18. Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред. акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
19. Корж Н. Г. Із скарбниці античної мудрості / Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
20. Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
21. Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
22. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
23. Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
24. Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
25. Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
26. Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипник І. М., Скрипников П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
27. Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутилус», 2004. – 592 с.
28. Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
29. Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
30. Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
31. Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. –

- Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. *Noli posere* / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.
- 34.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : У 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
- 35.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: У 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
- 36.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
- 37.Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
- 38.Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
- 39.Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. *Proverbia et dicta Latina* / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
- 40.Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
- 41.Koodziej A. *Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny* / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 ct.
- 42.Faldrowicz W. *Lingua Latina pro usu medico* / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
- 43.Rudzitis K. *Terminologia medica in duobus voluminibus* / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>
http://graecolatini.narod.ru/r/stud_posl_1200.htm
<http://www.ruslat.info/>
<http://latinlexicon.org/paradigms.php>
http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Методичні рекомендації уклад викл. Кінчелое Н.М.

Міністерство охорони здоров'я України
Українська медична стоматологічна академія

“Затверджено”

на засіданні кафедри
іноземних мов з латинською
мовою

та медичною термінологією

Протокол № 1

«28» серпня 2020 р.

Зав. кафедри

к. пед. н., доц. Беляєва О.М.

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ ТА НА ЗАНЯТТІ**

Навчальна дисципліна	Латинська мова та медична термінологія
Модуль №1	Фонетичне й лексико-граматичне забезпечення вивчення розділу «Анатомічна термінологія»
Змістовий модуль 2	Системне вивчення I-III відмін. Субстантивація. Поширені у фаховому мовленні медичного працівника аббревіатури
Тема заняття	Закінчення іменників середнього роду III-ї відміни в Nom. sing. і варіанти цих закінчень у Gen. sing. Винятки з правила про рід. Професійні медичні вирази. Особливості відмінювання деяких іменників грецького походження третьої відміни. Іменник vas, vasis n. Перша грецька відміна. Контроль змістового модуля 2.
Курс	I
Факультет	стоматологічний
Кваліфікація	освітня «Магістр стоматології» професійна «Лікар-стоматолог»
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	221 «Стоматологія»

1. АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ:

Велика кількість іменників, які зустрічаються у медичній термінології – це іменники III відміни середнього роду (*abdomen, inis n; hepar, atis n; femur, oris n; vulnus, eris n*). Значна частина іменників середнього роду відноситься до голосного типу відмінювання. Засвоєння закінчень іменників III відміни середнього роду, знання відмінкових закінчень іменників голосного типу відмінювання, а також особливостей відмінювання деяких іменників середнього роду (*vas, gramma, systema, haema etc.*) дозволять студентам граматично правильно будувати анатомічні та фармацевтичні терміни. Знання греко-латинських еквівалентів іменників III відміни середнього роду дасть можливість утворювати клінічні терміни з окремих терміноелементів, правильно перекладати клінічні терміни з латинської мови на українську та навпаки. Терміни грецького походження широко застосовуються в анатомічній та клінічній терміносистемах. Значна частина цих термінів мають закінчення –*sis*. Наприклад, *basis, is f, dosis, is f, narcosis, is f, necrosis, is f etc.* Знання особливостей відмінювання, відмінкових закінчень іменників грецького походження на –*sis* дозволяють студентам краще зрозуміти структуру термінів, правильно та грамотно користуватися ними.

2. КОНКРЕТНІ ЦІЛІ:

Знати:

- особливості відмінювання іменників III відміни голосного типу;
- закінчення іменників III відміни середнього роду в *Nom.sing.* та *Gen .sing.*;
- винятки з правила про рід іменників III відміни середнього роду;
- суфікси іменників III відміни середнього роду та їх значення;
- особливості відмінювання деяких іменників III відміни середнього роду (*vas, gramma, haema, systema etc.*);
- греко-латинські еквіваленти іменників III відміни середнього роду;
- Особливості відмінювання іменників грецького походження на –*sis*;
- Які латинські іменники відмінюються за цим зразком

Вміти:

відмінювати іменники III відміни за голосним типом відмінювання;

- відмінювати іменники середнього роду, які мають особливості відмінювання;
- узгоджувати іменники III відміни середнього роду з прикметниками I групи;
- на основі нового лексичного матеріалу будувати анатомічні терміни;
- будувати клінічні терміни з окремих терміноелементів;
- перекладати клінічні терміни з латинської мови українською та навпаки;
- Відмінювати іменники грецького походження на –*sis*;
- Відмінювати латинські іменники *febris, is f, tussis, is f, pertussis, is f, sitis, is f, pelvis, is f*;

- Узгоджувати прикметники I-II групи з іменниками грецького походження на -sis;
- Застосовувати грецькі іменники в анатомічній термінології та написанні рецептів.

3.БАЗОВІ ЗНАННЯ, ВМІННЯ, НАВИЧКИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ :

Назви попередніх дисциплін	Отримані навички
1	2
1.Анатомія 2.Гістологія	Знати ключові анатоомо-гістологічні терміни; вміти перекладати анатоомо-гістологічні терміни.
3.Фармакологія	Знати ключові фармацевтичні терміни; перекладати фармацевтичні терміни, вживати фармацевтичні
1	2
4.Клінічні дисципліни	терміни в рецептурній формі. Знати греко-латинські еквіваленти іменників I, II та III відмін і прикметників I групи; вміти перекладати клінічні терміни з латинської мови на українську і навпаки.

4.ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТТЯ:

4.1.Перелік основних термінів параметрів, характеристик, які повинен засвоїти студент при підготовці до заняття:

Термін	Визначення
1	2
1.Які іменники належать до третьої відміни?	До третьої відміни належать іменники всіх родів, які в Gen. sing. закінчуються на -is, а в Nom.sing. мають різні закінчення.
2.Скільки типів відмінювання мають іменники III відміни?	III типи відмінювання: приголосний(основний, голосний, мішаний).
3.Які іменники відмінюються за голосним типом?	Іменники середнього роду, які в Nom.sing. закінчуються на -e, -al, -ar.
4.Які відхилення від основного правила мають ці іменники?	В Abl.sing. -i, Nom. і Acc.plur. -ia, Gen.plur. -ium.
5.Особливості відмінювання	У однині цей іменник відмінюється

іменника <i>vas, vasis n.</i> 6.Особливості відмінювання іменників середнього роду грецького походження на <i>-ma</i> .	за III відміною, у множині – за II. В <i>Dat.</i> та <i>Abl.plur.</i> ці іменники мають закінчення <i>-is</i> замість <i>-ibus</i> .
--	--

4.2. Теоретичні питання до заняття:

1. Які закінчення в *Nom. sing.* мають іменники III відміни середнього роду?
2. Назвати виключення з правила про рід іменників середнього роду.
3. Які іменники III відміни відмінюються за голосним типом? Які особливості при відмінюванні мають ці іменники?
4. Які особливості відмінювання має іменник *vas, vasis n* та іменники середнього роду грецького походження на *-ma* ?
5. Назвати значення суфіксів іменників середнього роду *-oma* , *-ema* , *-men*.
6. Назвати грецькі еквіваленти іменників III відміни середнього роду;
7. Які особливості відмінювання мають іменники грецького походження на *-sis*?
8. Які латинські іменники відмінюються за цим зразком?

4.3. Практичні роботи (завдання), які виконуються на занятті:

Вправляння у:

- визначенні відміни іменника;
- визначенні основи іменника;
- визначенні типу основи іменників III відміни;
- відмінюванні іменників за голосним типом;
- узгодженні прикметників I-II груп з іменниками III відміни;
- утворенні прийменникових конструкцій.

5. ЗМІСТ ТЕМИ

1. Іменники чоловічого, жіночого та середнього роду III відміни
2. Рівноскладові іменники
3. Нерівноскладові іменники
4. Типи відмінювання
5. Характерні ознаки приголосного типу
6. Відмінкові закінчення приголосного типу
7. Характерні ознаки голосного типу та особливості відмінювання
8. Характерні ознаки мішаного типу та особливості відмінювання
9. Закінчення іменників середнього роду III відміни у *Nom. sing.* і варіанти закінчень у *Gen. sing.*
10. Винятки з правила про рід іменників середнього роду III відміни
11. Іменники середнього роду III відміни, які закінчуються на *-ma*
12. Особливості відмінювання іменників грецького походження на *-ma*
13. Латинські іменники, які закінчуються на *-ma* I відміни
14. Особливості наголосу іменників грецького походження на *-ma*

- 15.Іменники жіночого роду III відміни, які закінчуються на -sis
- 16.Особливості відмінювання іменників грецького походження на -sis
- 17.Особливості відмінювання деяких латинських іменників на -is
- 18.Особливості відмінювання іменника vas, vasis n

6. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Завдання №1

Утворити словосполучення, перекласти:

Caput + короткий / довгий / поперечний

Corpus + язик / верхня щелепа / нижня щелепа

Foramen + комірковий / різцевий / піднебінний / великий

Ren + правий / лівий

Crus+ передній / задній / бічний

Завдання №2

Позначити номери іменників, які відмінюються за голосним типом:

1. auris, is f
2. animal, alis n
3. calcar, aris n
4. mell, mellis n
5. cochlear, aris n
6. hepar, atis n
7. secale, is n
8. corpus, oris n
9. caput, it is n
10. rete, is n
11. foramen, inis n
12. vas, vasis n

Завдання №3

Поставити правильне закінчення іменників:

1. Pro dos...
2. Tabulettae contra pertuss...
3. Sub narcos...
4. Paralys... nervi facialis.
5. Tuberculos... pulmonum.

Тестові завдання

Завдання №1

Визначити рід іменників:

1. animal, alis ...
2. ren, renis...
3. rete, is...
4. calcar, aris...
5. splen, splenis...
6. phren, phrenis...
7. femur, oris...
8. caput, itis...
9. systema, atis ...
10. cor, cordis...
11. pulmo, onis...
12. pes, pedis...

Варіанти відповіді: a) masculinum

b) femininum

c) neutrum

Завдання №2

Додати відповідні закінчення, звернути увагу на відмінок, яким керує прийменник:

1. in corp... maxilla...
2. per foram... apic... dent...
3. in corpor... pancreat...
4. per foramin... intervertebral...
5. a corpor... maxilla...

Варіанти відповідей: a) -is;

b) -us;

c) -a;

- d) -ae;
- e) -ia;
- f) -en;
- g) -e.

Завдання №3

Додати відповідні закінчення.

1. raphe pterygomandibular...
2. basis crani... extern...
3. symphysis mandibul...
4. diaphradma or...
5. aponeurosis palatin...

Варіанти відповідей: a) -is;
b) - i;
c) -a;
d) -ae.

Завдання №4

Додати відповідні закінчення, звернути увагу на відмінок, яким керує прийменник:

1. pro gargarismat... (для полоскання)
2. pro prothes... dental... (для зубних протезів)
3. in bas... mandibul... (в основі нижньої щелепи)
4. per vas... sanguine... (через кровоносні судини)
5. a phlegmon... region... buccal... (від флегмони щічної ділянки)

Варіанти відповідей: a) -i;
b) -ibus;
c) -a;
d) -ae;
e) -e;
f) -is.

ЛІТЕРАТУРА

I. Основна:

Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium : підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.

II. Додаткова:

1. Беляєва О. М. Латинсько-український тлумачний словник клінічних термінів / О. М. Беляєва. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 224 с.
2. Латинсько-український медичний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 1 А – М / укладачі: О.М. Беляєва, В.М. Ждан, А.З. Цісик. – К. : ВСВ «Медицина», 2020. – 344 с.

3. Беляєва О. М. Латинська мова з основами рецептури і клінічної термінології : [навч. посібн. для студ. вищ. мед. навч. закл.] / О. М. Беляєва, І. М. Сологор. – К. : ВСВ «Медицина», 2011. – 256 с.
4. ВЕЧНЫЕ СЛОВА = AETERNA DISTA: Восьмязычный словарь фразеологических эквивалентов / Н. А. Гончарова [и др.] ; под. ред. Н.А. Гончаровой. – Минск : Белорусс. ассоц. “Конкурс”, 2012. – 272 с.
5. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян / П. Гиро. – СПб. : “Алетейя”, 1995. – 598 с.
6. Вольфсон С. И. Латинско-русский медицинский словарь / С. И. Вольфсон. – [2-е изд.]. – М. : Медгиз, 1957. – 422 с.
7. Данилевский Н. Ф. Фитотерапия в стоматологии / Данилевский Н. Ф., Зинченко Т. Д., Кодола Н. А. – К. : Здоровье, 1984. – 176 с.
8. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Русский язык, 1976. – 596 с.
9. Екстемпоральні прописи для терапії дерматологічних захворювань : навч. посіб. для студентів медичних та фармацевтичних вузів / Половко Н. П., Вишневська Л. І., Ковальова Т. М. [та ін]. ; за ред. Н. П. Половко. – Х. : Вид-во НФаУ, 2017. – 97 с.
10. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 1. – 2003. – С. 1-1354.
11. Ілюстрований медичний словник Дорланда : у двох томах / [головн. ред. Джуль Павло, Зіменковський Борис]. – [укр. перекл. 29-го американського вид.]. – Львів : Видавнич. дім «НАУТІЛУС», 2003. – Т. 2. – 2003. – С. 1355-2688.
12. Закалюжний М. М. Посібник з анатомічної і клінічної термінології / М. М. Закалюжний, М. А. Андрейчин. – К. : Здоров'я, 1993. – 224 с.
13. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології : [підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рівня акредит.] / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2004. – 424 с.
14. Казаченок Т. Г. Фармацевтический словарь: Латинско-русский. Русско-латинский / Т. Г. Казаченок. – [2-е изд., доп.]. – Минск : Высшая школа, 1991. – 624 с.
15. Киселева Е. Г. Практикум по латинскому языку и медицинской терминологии / Киселева Е. Г., Бражук Ю. Б., Лехницкая С. И. – К. : Книга-плюс, 2013. – 317 с.
16. Книпович М. Ф. Словарь медицинской терминологии : Латинско-украинско-русский / [И. Ф. Ерофеев, А. Л. Залкин, Г. В. Казьер и др.] ; под ред. М. Ф. Книпович. – К. : Государственное медицинское издательство УССР, 1948. – 443 с.
17. Ковтун О. Сучасна термінологія та номенклатура органічних сполук. / Ковтун О., Корнілов М., Толмачова В. – К. : «Богдан», 2008. – 176 с.

- 18.Компендиум 2010 – лекарственные препараты / под ред акад. НАМН Украины, проф. В. Н. Коваленко, проф. А. П. Викторова. – Киев : Морион, 2010. – 2240 с.
- 19.Корж Н. Г. Із скарбниці античної мудрості / Корж Н. Г., Луцька Ф. Й. – К. : Вища школа, 1988. – 320 с.
- 20.Луцкая И. К. Диагностический справочник стоматолога / Ирина Константиновна Луцкая. – М. : ООО «Медицинская литература», 2008. – 384 с.
- 21.Максимовская Л. Н. Лекарственные средства в стоматологии: Справочник / Л. Н. Максимовская, П. И. Рощина. – [2-ое изд., перераб. и доп.]. – М : Медицина, 2000. – 240 с.
- 22.Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 1. – Харьков : Торсинг, 1997. – 560 с.
- 23.Машковский М. Д. Лекарственные средства. Пособие для врачей : в 2 т. / Михаил Давыдович Машковский. – [13-ое изд., новое]. – Т. 2. – Харьков : Торсинг, 1997. – 592 с.
- 24.Міжнародна анатомічна номенклатура. Український стандарт. – К. : «Здоров'я», 2001 – 225 с.
- 25.Морфология зубов / Ковешников В. Г., Фомина К. А., Лузин В. И., Возный В. Б. – Луганск : ООО «Виртуальная реальность», 2011. – 192 с.
- 26.Невідкладні стани у стоматологічній практиці / [Скрипнік І. М., Скрипніков П. М., Богашова Л. Я., Гопко О. Ф.]. – К. : ВСВ «Медицина», 2013. – 224 с.
- 27.Неттер Ф. Атлас анатомії людини / Френк Неттер; за ред. проф. Ю. Б. Чайковського; наук. перекл. з англ. А. А. Цегельського. – Львів : Вид. дім «Наутілус», 2004. – 592 с.
- 28.Паласюк Г. Б. Латинська мова : [підр. для студ. вищ. мед. навч. закл. III–IV рівнів акредит.] / Г. Б. Паласюк, В. В. Чолач. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. — 344 с.
- 29.Пішак В. П. Спадкові синдроми з основами фенотипової діагностики. Словник-довідник / В.П. Пішак, В. Ф. Мислицький, С.С. Ткачук. – Чернівці, 2010. – 606 с.
- 30.Побічна дія ліків: навчальний посібник у 2 кн. / В.М. Бобирьов, М.М. Потяженко, О.М. Беляєва й ін.; за заг. ред. В.М. Бобирьова, М.М. Потяженка. Вінниця: Вид-во «Нова книга», 2020. Кн. 1. – 555с. – укр. та англ. мовами.
- 31.Светличная Е. И. Этимологический словарь латинских ботанических названий лекарственных растений / Е. И. Светличная, И. А. Толок. – Харьков : Гос. Изд-во НфаУ : «Золотые страницы», 2003. – 288 с.
- 32.Скрипніков М.С. Noli poscere / Скрипніков М.С., Краковецька Г.О. – Полтава : Вид-во “Вісті”, 1997. – 140 с.
- 33.«Стоматологія: симптоми, синдроми, епонімні хвороби, термінологія». – Під ред. Зиновія Масного. Львів: ГалДент, 2001. – 193 с.

34. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 / Укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – Т. 1: А-Д. – К. : Знання, 2012. – 704 с.
35. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник: у 4 томах. – Том 2: Е-Н. – К. : Знання, 2013. – 744 с.
36. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 3. О–С / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 744 с.
37. Українсько-латинсько-англійський медичний енциклопедичний словник : у 4 т. – Т. 4. Т–Я / укладачі: Л. І. Петрух, І. М. Головка. – К. : ВСВ «Медицина», 2016. – 600 с.
38. Фениш Х. Карманный атлас анатомии человека на основе Международной номенклатуры / Х. Фениш; при участии В. Даубера. – Минск : Высш. шк., 1996. – 464 с.
39. Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Латинские пословицы и поговорки. Proverbia et dicta Latina / Ю. В. Цимбалюк. – К. : Вища школа, 1990. – 436 с.
40. Черкасов В. Г. Міжнародна анатомічна термінологія (латинські, українські, російські та англійські еквіваленти) / Черкасов В. Г., Бобрик І. І., Гумінський Ю. Й., Ковальчук О. І. – Вінниця : Нова книга, 2010. – 392 с.
41. Koodziej A. Lingua Latina medicinālis. Podręcznik dla studentów medycyny / Anna Koodziej, Stanisław Koodziej. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2008. – 290 с.
42. Faldrowicz W. Lingua Latina pro usu medico / Witold Faldrowicz, Zofia Grech-Żmijewska. – Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2004. – 216 s.
43. Rudzitis K. Terminologia medica in duobus voluminibus / K. Rudzitis. – V.I. – Riga: Liesma, 1973. – 1039 p; v. II – Riga: Liesma, 1977. – 866 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

<http://kniga.info/2010/03/11/grammatika-latinskogo-iazyka>
<http://graecolatini.narod.ru/r stud posl 1200.htm>
<http://www.ruslat.info/>
<http://latinlexicon.org/paradigms.php>
[http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina prima](http://la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima)

Методичні рекомендації уклав викладач Кінчелос Н.М.